

Caruleen

DE PLAATS VAN INDONESIË IN HET HERBOUWDE KONINKRIJK

**Uitgave van het
VERBOND VAN INDONESISCHE BURGERS**

Prijs f 0.75

DE PLAATS VAN INDONESIË IN HET HERBOUWDE KONINKRIJK

"I feel convinced that after the war
"it will be possible to reconstruct
"the Kingdom on the solid foundation
"of a complete partnership which
"will mean the consummation of all
"that was developed in the past.
"..... a commonwealth in which
"the Netherlands, the East-Indies,
"Surinam, Curaçao will participate
"with complete selfreliance and
"freedom of conduct for each part
"regarding its internal affairs being
"fully willing to render mutual as-
"sistance to each other."

*H.M. Koningin Wilhelmina in
Haar radiorede te Washington
op 7 December 1942.*

INLEIDING.

In het navolgend geschrift zal in uiterst beknopten vorm worden weergegeven hoe de door H.M. Koningin Wilhelmina gewenschte herbouw van ons Koninkrijk zal dienen te geschieden en wel met name, welke plaats Indonesië in die nieuwe constructie zal hebben in te nemen, wanneer deze herbouw geleid wordt door het welbegrepen beginsel van het zelfbeschikkingsrecht en daardoor de vrucht zal zijn van en in overeenstemming met den gang der wereldgeschiedenis, die Indonesië dreef naar zelfstandigheid.

Zal er waarschijnlijk binnen afzienbaren tijd gelegenheid zijn in een volgende publicatie het hier betoogde breder te ontvouwen, nu de wereldoorlog in een versneld tempo zijn einde nadert mag niet langer gewacht worden met het publiek in Nederland in te lichten omtrent de staatkundige en politieke verlangens, waarover bij alle Indonesiërs hier

te lande eenstemmigheid heerscht en die mede gedeeld worden door alle niet autochthone Indonesische Burgers (zie voor dit begrip hieronder bij hoofdstuk I a.h.e.), die in de hier geformuleerde desiderata niet alleen de vrucht zien van de geschiedkundige ontwikkeling, zooals die niet anders kan zijn, maar die tevens de overtuiging hebben, dat slechts langs dezen weg en voor Indonesië en voor Nederland een hecht verbonden en zegenrijke toekomst kan blijven weggelegd.

Het is noodig, dat het Nederlandsche volk nu weet, wat de bevrijding van Indonesië moet inhouden, waarvoor het straks onder de wapenen zal worden geroepen. Tot dezen oorlog was er bij het gros van het volk maar al te weinig belangstelling voor en kennis van Indonesië en Indonesische verhoudingen. Thans, nu Nederland aan den lijve ondervonden heeft wat het zeggen wil door vreemde heerschers bezet en geregeerd te worden, nu het den druk kent van persbreidel en interneeringskamp, zal het bij benadering kunnen begrijpen wat er daar ginds sinds geslachten leefde en leeft in de hoofden en harten der Indonesiërs en die het toch wel meenen met Nederland. Bij hen hebben zich sinds vele jaren talloze Nederlanders geschaard en het moet thans mogelijk zijn, dat Indonesiërs en Nederlanders zich gevoelen, naast elkaar, als onderdanen in één gemeenebest, zooals onze Koningin dat geformuleerd heeft, als burgers van gelijkwaardige deelen van één Rijk. Twee zelfstandige gebiedsdeelen van één gemeenebest, zoo vinden wij het best geformuleerd den band tusschen Indonesië en Nederland, op het behoud waarvan in Indonesië alle nationalistische partijen reeds voor den oorlog het eens waren en waartoe zij zich in 1939 vereenigden in een concentratie der Indonesische partijen, de Gapi (Gaboengan Politik Indonesia). Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat deze eenheid na de bevrijding zal blijken te zijn verbroken.

Zoo zal het dus dit geluid zijn, dat, naar wij hopen binnenkort, aan de conferentietafel weerklank zal

vinden, wanneer Indonesië en Nederland, als volledige partners naar het Koninklijk woord, samen zullen be-
raadslagen over de fundeering van ons nieuwe staats-
gebouw.

Wij willen bij ons betoog eerst nagaan hoe de staatkundige verhouding tusschen Indonesië en Nederland in den loop der geschiedenis gegroeid is; vervolgens hoe de toestand was in 1940 toen door den inval in Nederland elk verder contact met Indonesië practisch was uitgesloten en ten slotte, welke de desiderata zijn, welke naar ons inzicht vervuld moeten worden, wil men komen tot een harmonisch en hecht geheel van een herbouwd en hereenigd Koninkrijk, waarvan Indonesië naast Nederland een zelfstandig en gelijkgerechtigd en daardoor onlosmakelijk verbonden deel zal blijven uitmaken.

HOOFDSTUK I.

De Geschiedenis. Hierboven stelden wij, dat de gang der wereldgeschiedenis Indonesië dreef naar zelfstandigheid. Wij willen dat hier nader aantoonen door een overzicht in vogelvlucht van de ontwikkeling der staatsrechtelijke verhoudingen tusschen Indonesië en Nederland van het ontstaan van het Koninkrijk.

Wij kunnen in dezen ontwikkelingsgang vier perioden onderscheiden, waarvan de eerste zich uitstrekt van de teruggave der koloniën aan het jonge Koninkrijk in 1815 tot omstreeks 1870, de tweede tot omstreeks de eeuwwisseling, de derde van 1900 tot ongeveer 1930, terwijl de laatste eindigt met het verbreken van elke betrekking tusschen Indonesië en Nederland door den Duitschen overval in Nederland.

Indonesië 'n aanhangsel van Nederland. In de periode 1815—1870 verschilt de feitelijke toestand niet veel van die onder de V.O.C. (Vereenigde Oostindische Compagniën), toen Indonesië het bedrijfsveld was van een handelslichaam. Men kan zeggen, dat het handelslichaam een Koninklijk praedicaat heeft gekregen; het is het tijdperk der materialistische exploitatie-

politiek vooral sinds Nederland, benard door de be-
rooide toestand van zijn schatkist tengevolge van den
Belgischen opstand, in 1830 het zg. Cultuurstelsel in-
voert, waarbij de Staat, als industrieel optredende,
krachtens zijn souvereine rechten beschikt over de
bouwgronden en arbeidskrachten der bevolking. De
resultaten beantwoordden geheel aan de verwach-
tingen en ook toen de finantieele toestand van het
moederland zulks niet meer noodig maakte, bleven
de batige saldo's van Indonesië aan Nederland toe-
vloeien. De koloniën waren bezittingen, domein en
behoorden als zoodanig aan het Koninkrijk. De eerste
grondwetten kennen als Nederlandsch volk enkel de
ingezetenen van europeesch Nederland. De overzee-
sche gebiedsdeelen worden, naar het woord van
Thorbecke, met hun bevolkingen beschouwd, hetzij
als aanhangsel, hetzij als goederen. Internationaal be-
hooren zij wel, nationaal niet tot het betrokken staats-
verband, dat was de koloniale opvatting van dien
tijd. En al kent de grondwet van 1848 als nieuwig-
heid in een enkel artikel het grondgebied buiten
Europa als staatsdeel, in andere artikelen blijft zij
spreken van koloniën en bezittingen. Het blijft alles
theorie en het geschreven staatsrecht enkel europeesch
Nederlandsch staatsrecht. De praktijk geeft tegenover
dit geschreven staatsrecht wel een eenigszins ander
beeld van de eenheid van het Koninkrijk. De Koning
is het staatshoofd over het geheele Koninkrijk, waarin
alle staatsburgers dezelfde grondrechten, als bescher-
ming van lijf en goed enz. worden gewaarborgd. Dan
wordt het complex van 70 millioen onderdanen wel
als één geheel beschouwd. Zoo zijn de Raad van
State en de Algemeene Rekenkamer, van hun instel-
ling af, colleges voor het geheele rijk. De ministers
hebben, de een minder, de ander meer of zelfs uit-
sluitend te maken met alle deelen van het Koninkrijk,
terwijl zij als leden van den Ministerraad evenals de
Staten-Generaal de belangen van het geheele rijk te
behartigen hebben.

In deze eerste periode is er van een bepaalde op-
vatting omtrent de koloniale verhoudingen nog

amper sprake. Wel heeft de volksvertegenwoordiging na de grondwetswijzigingen van 1848 meer gelegenheid zich over deze zaken uit te spreken, maar een rijkseenheid der onderscheiden gebiedsdeelen is men zich niet bewust. De rijkseenheid wordt meer passief opgevat, als een vanzelfsprekend iets. Men ziet enkel Nederland in Europa; Indonesië als zelfstandig gebiedsdeel komt nog niet boven den horizon dezer gezichtskring.

Het is de loop der wereldgeschiedenis, de inwerking van het buitenland, die reeds tegen het einde der eerste periode, zoowel ten aanzien van de rijkseenheid, als ten aanzien van de zelfstandigheid van Indonesië nieuwe denkbeelden wekt.

Wanneer talloze uitvindingen op technisch gebied handel en industrie een geweldige vlucht doen nemen, vindt het zich steeds meer uitbreidend en intensiever wordend wereldverkeer Indonesië liggen aan een van zijn hoofdaders naar de nieuwe wereldzee, de Pacific. De rust der blauwe lagune is verstoord, voor goed. De belangstelling voor land en volk is gewekt, in Nederland, maar ook en vooral in het buitenland, dat ruimte zoekt voor zijn expansiedrang. Belangstelling voor land en volk, eerst vooral voor het land, later ook voor het volk. Zoo wordt Indonesië meegenomen in de economische wereldontwikkeling en gedreven naar zelfstandigheid.

**Indonesië komt in de
maalstroom van het
wereldverkeer.**

De kentering in de inzichten omtrent de koloniale politiek wordt reeds voor 1870 aangekondigd, al sluiten wij met dat jaar de eerste periode af, omdat dan de strijd tegen het cultuurstelsel geacht kan worden te zijn volstreden met de totstandkoming van de Agrarische wet van dat jaar, waarbij de mogelijkheid van uitgifte van gronden aan de particuliere nijverheid een voldongen feit werd. Daarmede was de koloniale exploitatiepolitiek verlaten en komt de weg vrij voor de z.g. ethische politiek van het begin dezer eeuw.

Wanneer in deze tweede periode de buitenwereld

de gebiedsdeelen hoe langer hoe meer als zelfstandigheden aanneemt, dan gaat men in Holland iets van de werkelijke rijkseenheid beseffen en van de zelfstandigheid der deelen. Stelde de grondwet van 1848 reeds een wet in het vooruitzicht, die afzonderlijk zou regelen de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen, het zou nog tot 1864 duren, voordat de Indische Comptabiliteitswet de finantieele zelfstandigheid van Indonesië mogelijk maakte (zij werd eerst in 1912 werkelijkheid!). Daartegenover doet de meerdere aandacht, door de medezeggenschap van het volk in het bestuursbeleid, gevestigd op de overzeesche gebiedsdeelen, de regeering zich bezinnen op het verstevigen der rijkseenheid door meerdere vormgeving voor de gebiedsdeelen en de plannen ontstaan in 1892 van een Kolonialen Raad, een lichaam met adviseerende bevoegdheid, waarin, behalve ambtelijke leden ook particulieren zouden zitting hebben, terwijl tevens de instelling van gewestelijke raden aanbevolen wordt. Het ontwerp werd niet tot wet, maar de geheele maatschappelijke structuur van na 1870 drijft naar autonomie, voortgestuwd door de aanraking van het gebiedsdeel in handel en verkeer met het buitenland. De geheele buitenwereld is in beweging. Indonesië vindt zich aan een nieuwe wereldzee liggen. Nieuwe krachten, het land binnengestroomd door het stelsel van vrijhandel, van vrije arbeid en vrije voortbrenging, drijven naar een nieuwe samenleving, waarin de individuen streven naar eigen zeggenschap over eigen aangelegenheden.

Tijdperk der „zedelijke roeping”. Dan volgt de derde periode. Verhooging der welvaart en versterking daardoor van de economische weerbaarheid doen de bevolking van Indonesië meer zelfbewust worden. Het politieke denken is ontwaakt, moest ontwaken en zoekt vorm en uiting voor zijn gedachten en verlangens.

Het kenmerk der tweede periode was, dat Indonesië kwam in den maalstroom van het wereldver-

keer, die het meenam op de woelige wateren der nieuwe wereldzee. Het was het tijdperk der eerste inwerkingen van buiten en van boven, die krachten van binnen en van onderen opwekken. Deze voortdurende wisselwerking, als van den zuiger in een cylinder, wordt in de derde en volgende perioden steeds merkbaarder en intensiever. Men kan de geheele staatkundige, economische en politieke ontwikkeling van Indonesië niet anders zien dan als een gevolg van deze inwerkingen van buiten, als een deel van het geheele wereldgebeuren. Slechts van dit gezichtspunt wordt de harmonie in de historische ontwikkeling duidelijk en openbaren zich vanzelf de desiderata, waartoe ons betoog zal leiden en die wij als bekroning van die ontwikkeling zien.

Niet steeds was ook in deze derde periode dit historisch inzicht vaardig over het Nederlandsche bestuursbeleid t.a.v. Indonesië. Wanneer in het begin dezer eeuw de minister Idenburg de oude koloniale politiek voor goed overboord gooit en de nieuwe koers der decentralisatie aanvangt, dan geeft deze staatsman blijk van een vooruitzienden blik en van begrip der historische ontwikkeling. Behalve echter, dat aan de uitvoering de geest van den opzet vaak ontbrak, werden er later maar al te vaak beloften gedaan op welker vervulling Indonesië vergeefs wachtte. Er was bij de verschillende wettelijke en bestuursmaatregelen, die op den status van Indonesië betrekking hadden en waaraan deze periode rijk is, meestal ook misverstand omtrent, althans verschil in het uitgangspunt. Men onderkende in Nederland wel, zij het niet altoos even duidelijk, den gang der wereldontwikkeling, ook voor Indonesië, naar zelfstandigheid van staatkundige deelen en men begreep ook wel, dat de rijkseenheid daarin iets anders moest beteekenen dan enkel een moederland met eenige gebiedsdeelen overzee als domein of aanhangsel, maar in de uitwerking der gedachten raakte men verward en bevorderde daardoor noch de zelfstandigheid, noch de rijkseenheid.

Men ging bij zijn beschouwingen en maatregelen

bij voorkeur uit van de eenheidsgedachte en stond argwanend tegenover het andere standpunt, dat der samenwerkingsgedachte.

De eenheidsgedachte ging uit van een bestaande en gegroeide uit de historie voortgekomen eenheid; de samenwerkingsgedachte van de aanwezige, eveneens historisch gegroeide verschillen der deelen. Men zag niet, dat beide standpunten, mits goed begrepen, elkaar konden aanvullen en tot eenzelfde doel, door beiden beoogd, konden leiden: grootere zelfstandigheid en hechtere eenheid. Men verwarde eenheidsgedachte met centralisatie en deze verwarring wordt gevaarlijk wanneer in het begin dezer eeuw onder de hierboven aangegeven wisselwerkingen middelpuntvliedende krachten opkomen, die door deze verwarring ontbindend gaan werken. De centralisatie, waaraan men zich vastklampte omdat men haar abusievelijk identificeerde met de eenheidsgedachte, kon bij de steeds verder en sneller voortstrevende ontwikkeling van land en volk niet langer worden vastgehouden. Er dreigde gevaar voor overkropping met werk voor de centrale organen, terwijl deskundige behartiging van locale belangen ter plaatse gevestigde organen eischte en ten slotte de geografische verwijderdheid der deelen een steeds meer noodig rustig overleg steeds meer bemoeilijkte.

Waarom geen autonomie? Decentralisatie was dus wel noodzakelijk. Waarom begreep men echter niet, dat voor een werkelijke decentralisatie autonomie van het gebiedsdeel voorwaarde moest zijn? In Nederland was wel begrepen, toen men in 1848 inzag dat decentralisatie noodig was, dat zij geen levende vrucht kon voortbrengen wanneer niet tevens autonomie verleend werd aan de verschillende deelen, wier bestuur en wetgeving om decentralisatie vroegen. Zoo schiep de geest van Thorbecke de zelfstandige provinciën, gemeenten en waterschappen, zoodat deze zich langs eigen wegen hebben kunnen ontwikkelen tot levende deelen van het grootere organisme van den Nederlandschen staat. Zoo had dan

ook zeker hier, bij de decentralisatie voor Indonesië, autonomie van dit gebiedsdeel voorop moeten staan. Zeker hier, waar de geheel eigen en volslagen andere maatschappelijke constellatie, cultuursfeer, staatkundige vormen enz. autonomie eischten, omdat bij een decentralisatie, waarin ten slotte voor alle te maken regelingen het europeesche Nederland den doorslag bleef geven, een harmonische ontwikkeling langs eigen lijnen niet mogelijk zou zijn, gelijk ook zou blijken. Men was en bleef bevangen in het wantrouwen tegen de mogelijkheid, dat slechts op deze wijze dit gebiedsdeel een organisch deel zou blijven van het grootere organisme van het Nederlandsch-Indonesisch imperium. Men zag niet of wilde niet zien, dat juist de consequente doorvoering van het democratisch beginsel, dat grootere geheel alleen kon samenhouden. Nu bleef de regeling der locale aangelegenheden, althans in laatste instantie, bij het centraal (Nederlandsch) gezag en doordat men bleef hinken op de twee gedachten van eenheid en centralisatie kwam men niet verder dan tot delegatie van macht: mocht de pupil al eens een enkel stapje zelf doen, de voogd bleef hem stevig vasthouden. Het centrale gezag bleef het Nederlandsche orgaan, waardoor onvermijdelijk vertraging in de afdoening van zaken merkbaar werd, ondeskundigheid het hoofd opstak en het gevaar niet denkbeeldig bleek, dat de belangen overzee bij dat centrale orgaan maar al te vaak en al te zeer werden beoordeeld uit het oogpunt der Hollandsche belangen. De eenheidsgedachte wekte door deze verwarring met centralisatie en het daardoor ongewild voortdurend scheppen van tegenstellingen, middelpuntvliedende krachten op, die ontbindend gaan werken. Hetzelfde speelt zich af op politiek terrein met, zoo mogelijk, nog rampspoediger gevolgen door de verscherping van het rascriterium. De eenheid loopt ook hier gevaar door de gewekte inwendige spanningen met haar heftige gevoelsreacties snel geliquideerd te worden.

De samenwerkingsgedachte daartegenover uitgaan-

de van de aanwezige, historisch gegroeide verschillen der deelen, heeft geen gevaar te duchten van verwarring met centralisatie en ontstaat uit middelpuntzoekende en bindende krachten. Deze samenwerking is echter slechts mogelijk bij samengaan van gelijkwaardige en gelijkgerechtigde deelen, dus geen subordnatie van het eene deel aan het andere. Zij impliceert een innige organische samenwerking, daar het deelen betreft van één geheel, waarin dus ook ieder deel zijn functie heeft in dat geheel en mede regelt de zaken, die het geheel betreffen, zonder dat daardoor afbreuk wordt gedaan aan de zelfstandigheid der deelen.

Zoo zien wij hoe in deze periode aan den drang naar zelfstandigheid wordt toegegeven: eerst in 1903 door de Decentralisatiewetgeving, die beoogde autonomie en zelfbestuur te verleenen aan zelfstandige locale rechtsgemeenschappen. Het besteden uitsluitend voor land en volk van Indonesië van de aldaar opgebrachte belastinggelden werd wettelijk vastgelegd door de verklaring in 1912 van Indonesië tot rechtspersoon. In 1916 volgt dan de instelling van den Volksraad, bij zijn opening in 1918 onder den druk der wereldgebeurtenissen, ingeluid met talrijke schoon klinkende beloften, welke nooit werden ingelost. In 1922 worden de werkzaamheden van den Volksraad verdiept en verbreed door dit college van enkel adviseerend lichaam te maken tot een deel van het centraal gezag, waarna het sinds 1925 zelf de begroting voor Indonesië mag vaststellen (onder nadere goedkeuring van Nederland!). Meende men tegenover deze maatregelen, die met den stroom naar zelfstandigheid meegingen, de rijks-eenheid niet beter te kunnen vasthouden dan door zoowel zelfregeering, als zelfwetgeving en zelfbestuur te houden onder de contrôle van Nederland, daarnaast bleek het thans noodig ook de verhouding van den Staat tot zijn onderdanen overzee te herzien.

Wanneer wij den staat in de eerste plaats beschouwen als een organisatie van personen en niet van gebieden alleen, dan is het van primair belang te

weten wie als lid van den staat moet worden gerekend. De periode voor 1870 kende in de wet van 185, voor de verkrijging van burgerschapsrechten slechts Nederlanders geboren uit ouders binnen het Rijk in Europa gevestigd. Thorbecke vond, dat men eerder een Brit of een Duitscher dan een Inlander tot Nederlander kon verklaren. Na 1870 komt Indonesië boven den gezichtseinder uit. De onvoldoende regeling van den status der bewoners, die met de hiervoor genoemde wet feitelijk tot vreemdeling waren verklaard, gaf bij herhaling, in de aanraking met het buitenland, aanleiding tot moeilijkheden. In de nieuwe wet op het Nederlanderschap van 1892 was de opzet: eenheid van nationaliteit en eenheid van volksgemeenschap door een regeling, zoowel voor Nederland als voor de overzeesche gebieden ten aanzien van de nationaliteit. Nederlander zouden zijn zij, die op het tijdstip van de inwerkingtreding der wet den staat van Nederlander bezaten. Een amendement preciseerde evenwel dezen opzet in dier voege, dat bij de overgangsbepalingen de bevolking van Indonesië uitdrukkelijk werd uitgesloten!

Indonesiër tweede-rangsburger.

Ofschoon men ook toen reeds begreep, dat het te dwaas was, den Indonesiër in zijn eigen land tot een vreemdeling te verklaren, duurde het toch nog tot 1910 voordat een nieuwe formule gevonden was, waarbij deze onmiskenbaar tot het Nederlandsch staatsverband behorende personen weer binnen de Nederlandsche staatsgemeenschap konden worden teruggebracht, zonder hen nochtans in dit opzicht als gelijkwaardig aan de europeesche Nederlanders te moeten erkennen. Het kan geen verwondering baren, dat deze gewrongen gedachtengang, die met het begripen der werkelijke rijkseenheid, die men immers zeide na te streven, niets gemeen had, een product opleverde, dat buiten alle werkelijkheid is blijven staan niet alleen, maar dat ernstige schade heeft berokkend aan de harmonische ontwikkeling der verhoudingen tusschen Indonesië en Nederland. Deze wet op het Nederlandsch

Onderdaanschap van 1910 betrok wel de autochthone bevolking van Indonesië binnen het staatsverband, maar hield haar buiten de volksgemeenschap. De geschapen band is dan ook een louter mechanische en er is geen gevoel van verbondenheid ontstaan met de leden der andere bevolkingsgroepen, noch een gevoel van deelgenootschap met de overige leden der staatsgemeenschap. De eenheid van de staat is in deze constructie slechts een fictieve eenheid, van boven opgelegd, niet van onder opgegroeid; enkel om den kring der aanhorigen te begrenzen.

De tot niets anders dan rassenwaan terug te brengen differentieering in de wet tusschen blank en bruin bleef door den (Nederlandschen) wetgever tot op het tijdstip van den oorlog gehandhaafd, ofschoon in den Volksraad verschillende malen, o.m. door eenige leden in de zitting van 1936 reeds op wijziging werd aangedrongen. Zoo zijn openbare europeesche scholen vrijelijk toegankelijk voor Japanners en europeesche vreemdelingen, maar Nederlandsche Onderdanen van Indonesische, Chineesche of Arabische afkomst hebben slechts toegang voor zoover er plaats is en zijn in de praktijk overgeleverd aan de welwillendheid van het betrokken schoolhoofd. Bij een strafvervolging wordt voor een Japanner of een europeeschen vreemdeling het Nederlandsch procesrecht toegepast, met al de waarborgen tegen onrechtmatige vrijheidsberoving, die wij in Nederland kennen. Onderdanen van niet-europeeschen oorsprong worden berecht naar het verouderd Inlandsch Reglement, dat die waarborgen lang niet in die mate kent. Zoo kan het gebeuren, dat een ontwikkelde Indonesiër, verdacht van eenige overtreding of misdrijf, ten aanschouwe van Jan en alleman geboeid over straat wordt gevoerd naar den Landraad, den rechtbank voor „Inlanders”, na wellicht maandenlang in preventieve hechtenis te hebben gezeten; daartegenover wordt de eerste de beste europeesche vreemdeling of Japanner (Koreaan en Formosaan daaronder begrepen) in een gesloten gevangeniswagen vervoerd naar den Raad van Justitie, den rechtbank voor Nederlanders. Hoe spreekt

deze vernedering thans voor ons, die in deze jaren hebben moeten toezien hoe geboeide Nederlanders door onze overweldigers te voet over straat werden geleid.

Non-coöperatie.

„Los van Nederland!”

Deze positieve uitsluiting buiten de Nederlandsche volksgemeenschap had voor Indonesië een geheel andere uitwerking dan bedoeld was. Zij heeft het onderling saamhoorighedsgevoel versterkt en de autochthone bevolking eraan herinnerd, dat zij zelf een volksgemeenschap is; doch tevens de neiging doen ontwaken zich van die grootere Nederlandsche volksgemeenschap af te scheiden. Wrijving tusschen de bevolkingsgroepen onderling tengevolge van de koloniale antiithese bevorderen in in dit stadium dit losser worden. En voor de levensvatbaarheid van het groeiend Indonesië en voor de levensvatbaarheid van het grootere staatsverband is een stopzetten van dit ontbindingsproces noodzakelijk. In de volgende periode zullen wij zien, hoe ook hier weer het wereldgebeuren in zijn ontwikkeling en door zijn inwerking op deze verhoudingen de wegen vindt, die staats- en bestuursbeleid niet konden of wilden vinden. Wij sluiten deze derde periode af op het oogenblik, dat, niettegenstaande (?) de ethische politiek, de kloof tusschen Indonesië en Nederland haast onoverbrugbaar schijnt; op een tijdstip, dat de leuze opkomt: „los van Nederland”, op het hoogtepunt der zg. non-coöperatie. Crisis en wantrouwen in elkaars bedoelingen zijn oorzaak, dat Indonesië stuurlaos meedobbert in het zog van een moederlandsche, negatieve bezuinigingspolitiek.

Samenwerking.

Naar één Indonesisch burgerschap.

Zoo gaat de laatste periode in, onder dreiging reeds van den naderenden wereldoorlog. Ook het groeiproces gaat verder. Werd reeds eerder, ondanks de wrijving tussen de bevolkingsgroepen, de ontwikkeling naar economische en staatkundige eenheid bevorderd door het in gemeenschappelijke samenwerking der onderscheiden bevolkingsgroepen

openleggen en opbouwen van een gebied, dat men lief heeft of lief gekregen heeft; de gemeenschappelijke belangen, die hierdoor ontstaan, de gemeenschappelijke verdediging dier belangen, zoowel tegenover europeesch Nederland als tegenover het buitenland, het besef der verschillende groepen, dat zij op één territoir elkaars componenten zijn, nopen tot een samenkomen, tot een samengroeien naar één gemeenschap. Crisis en buitenlandsche dreiging dringen dan in deze periode de verschillende bevolkingsgroepen nog dichter aaneen. Er vindt in Indonesië een nivelleering plaats in de samenleving. Het steeds intensiever contact door geld- en verkeershuishouding en vooral het stijgend besef van elkaar meer te waardeeren en te respecteeren roept het saamhorigheidsgevoel op. Ondanks het heterogeen zijn en blijven der Indonesische (Indische) maatschappij gevoelt men niet alleen de behoefte, maar ook de noodzaak van eenheid. Er is een tendentie merkbaar bij alle bevolkingsgroepen naar één indocentrische politiek, d.w.z. tot opheffing der onderlinge geschilpunten en tot vorming en verbreeding van een eenheidsbasis voor de verschillende maatschappelijke groepeerings. Dit gevoelen van samen lid te zijn van een territoriale eenheid tegelijk met het gevoelen van maatschappelijke saamhorigheid en de overtuiging, dat dit naast elkaar staan en elkaar aanvullen natuurlijk en daarom noodzakelijk is, doet in deze laatste periode de behoefte en het verlangen ontstaan naar één Indonesisch Burgerschap voor alle bevolkingsgroepen.

Dit Indonesisch Burgerschap eischt derhalve, dat de band met de andere gebiedsdeelen van het Koninkrijk niet worde afgesneden. De erkenning immers der verschillende bevolkingsgroepen, dat zij elkaar aanvullen, elkaars componenten zijn, eischt stage aanvulling en toestrooming van versche krachten, die hunnerzijds wederom in de zelf gekozen nieuwe levens- en werksfeer van dat gebiedsdeel zich moeten incorporeeren. Aan dit alles wordt het volledigst voldaan door het gemeenschappelijk genot

van één grooter staatsverband, door één gemeenschappelijk Nederlandsch-Indonesisch staatsburgerschap, dat de burgerschappen der gebiedsdeelen overhuift. Zoo komt ook eerst een werkelijke rijkseenheid tot uiting.

Het is bij deze nieuwe opvatting der rijkseenheid, waarin de deelen als gelijkgerechtigde, zelfstandige partners naast elkaar staan, dat de gisting van het wereldgebeuren haar inwerking heeft op de organisatie van het Nederlandsch imperium en het als zoodanig een nieuwe eenheid geeft, met een nieuwe vorm en een nieuwe plaats in de wereldstructuur. Deze wereldstructuur der toekomst wikkelt zich langzaam aan los uit het gebeuren van dezen tijd. Het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, zooals dat na 1918 aan de wereld werd voorgehouden, blijkt in zijn uitwerking hopeloos verhaspeld te zijn. Wij weten nu wel, dat het op zich zelf en zonder bredere uitwerking onbruikbaar en steriel is. De menschelijke samenleving laat zich niet ordenen naar het beginsel van: één staat, één volk; niet alleen omdat de werkelijkheid leert, dat er altijd en overal minderheden zijn, maar vooral ook omdat geen volk en geen staat zich volledig en harmonisch kan ontwikkelen, indien zij zich geen deel weten van een grooter geheel. Het is niet alleen zeer wel mogelijk gebleken, dat meerdere volkeren of bevolkingsgroepen binnen één staatsverband harmonisch samenleven, maar het is evengoed mogelijk en zelfs noodzakelijk in de nu groeiende wereldordening, dat meerdere staten, met behoud in beginsel van hun souvereiniteit, daarvan een deel afstaan om zich saam te voegen tot een grootere eenheid.

Hiermede kunnen wij ons historisch overzicht besluiten. Wij staan thans midden in de ontwikkeling zooals wij die hiervoor beschreven. 1940 bracht een volledige scheiding tusschen Indonesië en Nederland. Nog twee jaren kon Indonesië op eigen kompas varen en daarmee het meest volledige bewijs leveren van zijn geschiktheid voor een zelfstandig bestaan. Ook hier dwong de wereld-

geschiedenis in een richting en zeker tot een tempo, dat Nederland niet gewild heeft omdat Nederland ook in zijn meest „ethische” momenten het doel steeds anders zag dan lag in den loop der wereldgeschiedenis.

Hoe die ontwikkeling door ons gezien wordt kan uit het hierboven gegeven overzicht reeds blijken. Rest dus nog in het kort de desiderata op te sommen, die naar ons gevoelen vervuld moeten worden, opdat wet en werkelijkheid niet langer met elkaar in strijd en Indonesië en Nederland gelijkgerechtigde, zelfstandige deelen van het Nederlandsche gemeenebest zullen zijn, zoodat zij ieder zich harmonisch in eigen sfeer en op eigen wijs verder kunnen ontwikkelen en langs dien weg aan het hereenigd en herbouwd Koninkrijk de plaats kunnen verschaffen, die het naar traditie en omvang in het nieuwe wereldbestel toekomt.

HOOFDSTUK II:

De toestand in 1940. Laat ons na het overzicht der geschiedenis in hoofdstuk I, thans in het kort samenvatten hoe, na de grondwetsherziening van 1922, de toestand was in 1940 op het oogenblik, dat de oorlog Indonesië van Nederland scheidde.

Allereerst dan *op staatsrechtelijk gebied*.

Aan deze laatste grondwetsherziening van voor den oorlog was in Mei 1918 in Indonesië het woord voorafgegaan van den Gouverneur-Generaal van Limburg Stirum, gesproken bij de opening van den in 1916 ingestelden Volksraad: „Betreden om niet meer verlaten te worden is de weg naar het doel waarnaar gestreefd wordt, dat is een verantwoordelijke regeering in Nederlandsch-Indië zelf, die in samenwerking met den Volksraad gerechtigd zij tot het nemen van eindbeslissingen over alle aangelegenheden, die niet van algemeen rijksbelang zijn.” Dadelijk daarop volgde de instelling der zg. Herzieningscom-

missie, die tot taak had aan te geven welke wijzigingen in grondwet en indische staatsregeling noodig waren om het beoogde, hierboven omschreven doel, te bereiken. Zij oordeelde in haar rapport van 1920, dat het wenschelijk was het zwaartepunt in de verhouding Indonesië-Nederland te verplaatsen van het Plein naar Buitenzorg en dat de medezeggenschap der bevolking een wezenlijk element zou uitmaken der nieuwe staatsregeling. Zij zag het behoud van den band tusschen Indonesië en Nederland in hoofdzaak door controle en toezicht van Nederland op Indonesië in de grootere verhoudingen; zij wenschte geen inmenging meer van Nederland in de inwendige aangelegenheden van Indonesië. Maar met dat al bleef ook in haar schema aan Nederland een domineerende positie voorbehouden.

Het rapport der Herzieningscommissie hield twee belangrijke beginselen in: 1e. De inwendige aangelegenheden zouden ter behartiging aan in Indonesië zelf zetelende lichamen en overheden worden overgelaten, terwijl daarnaast aan de aldaar gevestigde bevolking een zoo groot mogelijke invloed op en aandeel in de samenstelling dier lichamen verzekerd zou worden.

Dit beginsel werd in Nederland bij de grondwetsherziening door de Staten-Generaal aanmerkelijk beperkt door de opperste regeling te laten in Nederland en met een toezicht van de Staten-Generaal op het koloniaal bestuur. Werd vroeger dit toezicht uitgeoefend door de Kroon, het eenige „nieuwe” was nu, dat het toezicht aan het parlement kwam. Wanneer men dan ziet met welke minimale belangstelling de Kamers telken jare de Indische begrooting behandelen, dan vraagt men zich af of deze verschuiving van het toezicht iets anders is geweest dan een leeg gebaar, om maar iets te doen, maar om toch vooral ook te zorgen, dat Holland de baas bleef. De Kamers, waar men Indisch deskundige is na een tournee van een paar weken, zouden zich overigens volkomen belachelijk hebben gemaakt met een dieper ingaan op die begrooting, die vooraf door den

Volksraad op uiterst deskundige en nauwgezette wijze wordt behandeld.

Het 2e beginsel was een hervorming der regeering in Indonesië, die voortaan zou bestaan uit den „Gouverneur-Generaal in Rade” d.w.z. uit den Gouverneur-Generaal met de hoofden van departementen in een raad vereenigd. Zij zou een zelfstandig karakter verkrijgen tegenover de Nederlandsche regeering. Bedoeling was vooral zelfstandigheid van den Gouverneur-Generaal als bestuursorgaan.

Dit beginsel werd zelfs niet overgenomen in het Nederlandsch regeeringsvoorstel en men begrijpt de reden. Zoo is ook nu nog de Gouverneur-Generaal, zoowel wat betreft de uitvoerende, als wat betreft de wetgevende macht onderworpen aan 's Konings bevelen of aanwijzingen. Door deze aanwijzingen kan de koloniale wetgeving in een bepaalde richting worden gestuurd, buiten of tegen den wil in van Indonesië zelf. Ordonnanties der Indonesische regeering kunnen door een Nederlandsche wet worden vernietigd. De staatswetgever, dat wil dus nog altijd zeggen de Nederlandsche wetgever, heeft nog steeds het recht om interne aangelegenheden van Indonesië ter regeling aan zich te trekken. Bij niet overeenstemming tusschen Volksraad en Gouverneur-Generaal (die ondergeschikt is aan den Minister van Koloniën!) kan de Kroon verordenend optreden. Zij kan, indien zij dat wenschelijk acht, dergelijke conflicten in het leven roepen. Ten slotte is er beïnvloeding van Nederland mogelijk op de interne Indonesische aangelegenheden door het aan den Gouverneur-Generaal toekomend recht van benoeming van leden in de tot wetgeving geroepen colleges.

De politieke situatie. Hoe was *de politieke situatie* in 1940?

Voor de samenvatting hiervan moeten wij teruggaan eveneens tot 1918, toen in den Volksraad werden ingediend de moties Tjokraominoto en Djajadiningrat, die gelijkstandigheid van Indonesië tegenover Nederland bepleitten, met een eigen gekozen parlement,

waaraan eigen ministers verantwoordelijk zouden zijn. Daarnaast werd de instelling van een Rijksraad voorgesteld, terwijl de meerderheid van Nederland erkend bleef. Deze moties werden eerst „aangehouden” daarna „vergeten”. Na de grondwetsherziening van 1922 stelde het regeeringsontwerp der nieuwe Indische staatsregeling voor een indeeling der uit 60 leden bestaanden Volksraad in 30 inheemschen, 25 Nederlanders en 5 Vreemde Oosterlingen (Chineezers, Arabieren enz.). De Nederlandsche Tweede Kamer kwam onmiddellijk in het geweer en een amendement Feber vertolkte het Hollandsche wantrouwen en de Hollandsche rassenwaan door de verhoudingen om te keeren, zoodat met 30 Nederlanders en 25 Inheemschen een „blanke” meerderheid behouden bleef. Het is duidelijk, dat deze wijziging in die jaren er niet toe heeft bijgedragen de steeds wijder wordende kloof tusschen overheerscher en overheerschte te overbruggen en in 1927 meende dan ook de Gouverneur-Generaal de Graeff tegemoetkoming aan de tot uiting gebrachte bezwaren in 's Lands belang te zijn, zoodat de Indische staatsregeling van 1929 de „inlandsche” meerderheid herstelde. Al de opwindung, die vooral in europeesche kringen rond deze wijziging ontstond, was vrij overbodig, aangezien ook nadien de feitelijke beslissing in alle belangrijke zaken bleef bij Nederland. Wel was de schrik, die de Nederlandsche staatslieden op het Binnenhof en Plein in November 1918 om het hart was geslagen en die in dezelfde maand nog den Gouverneur-Generaal aan den Volksraad belangrijke verschuivingen van bevoegdheden in het vooruitzicht deed stellen, gauw vergeten! Het bleef het oude spel van met de andere hand terugnemen wat de eene hand aan fraais had toegestoken. Geen wonder, dat in de jaren 1925—1932 de non-coöperatie ingang vindt bij de hoe langer zoo meer bewust geworden Indonesische bevolking. De onmachtig gebleken Volksraad en de andere vertegenwoordigende lichamen hadden niet meer de belangstelling en konden zoo ook niet meer als vertegenwoordigende lichamen tellen.

Uitwendige omstandigheden: crisis en buitenland-
sche spanningen brengen dan verandering en dringen
de verschillende bevolkingsgroepen samen en naar
elkaar toe en zoo komt er bij de volksbeweging ook
weer belangstelling voor de vertegenwoordigende
lichamen. Men zag, dat, niettegenstaande alle fraaie
beloften, Nederland bleef overheerschen. Bij de be-
oordeeling van imperiale aangelegenheden werd het
Rijk in Europa steeds weer bevoordeeld, werd steeds
uitgegaan van het Hollandsche standpunt. Zoo werd
bij het aanhouden van den gouden standaard alleen
rekening gehouden met de Hollandsche beleggers-
belangen en niet met het exportland Indonesië. Vak-
beweging en internationale weerloosheid rekende
men zonder meer ook passend voor Indonesië, dat
zoo geheel andere maatschappelijke structuur heeft
en waarvoor nog in sterker mate de neutraliteits-
politiek struisvogelpolitiek was. Zelfs zuiver interne
aangelegenheden werden, wanneer Holland zulks
wenschelijk achtte, als imperiale zaak aan een rege-
ling door Indonesië zelf onttrokken. Dit lot onder-
gingen bv. een overeenkomst tusschen Indonesië en
de Ned. Kon. Petroleum Mij.; de regeling nopens
den afloop der erfpachtperceelen in Indonesië, ja,
zelfs de poenale sanctie werd een bij uitstek impe-
riale aangelegenheid genoemd! Het imperiale denken
was alleen maar Nederlandsch denken en de als
imperiaal bedoelde organen werkten, hoe goed ook
bedoeld, enkel als Hollandsche organen. Er werd,
zooals eens gezegd is, beslist vèr van Indië, zonder
Indië en over Indië. Maar wij zeggen: er zal voortaan
niet slechts in Indonesië en voor Indonesië geregeerd
moeten worden, maar ook door Indonesië.

Voor Indonesië beteekende dit alles niet alleen ma-
terieel, maar ook groot geestelijk en moreel nadeel.
Wat in één rijksverband bij elkaar hoorde werd uite-
eengerukt en kwam tegenover elkaar te staan. Men
moest in Indonesië steeds op tegenweer bedacht en
ingesteld zijn. Dit belette, dat men zich gezamenlijk
met de borst ging toelagen op den opbouw van
het nieuwe Indonesië, als deel van het grootere ge-

heel. Hoe hierdoor de verhoudingen ondergraven zijn en scheef getrokken bleek bij het overslaan van den oorlog naar het oosten. Toen was en ook nu is men hier nog niet zeker hoe de bevolking van Indonesië zich in haar ondergrondsche verzet tegen den overweldiger gedragen heeft. Hoe geheel anders is het in de Filippijnen verlopen, waar de Amerikaan samen met den Filippijn den Japanner eruit heeft gegooid! Daar was van meet af aangestuurd op een vernieuwing door een heenleiden, niet alleen met woorden, maar ook met daden, naar zelfstandigheid. Weliswaar was die vernieuwing anders geconcipieerd door de eindgedachte aan onafhankelijkheid, maar toch was men ginds in de eerste plaats, met ter zijde stellen van elk wantrouwen, bezielde door de gedachte aan den opbouw eener eigen Filippijnsche gemeenschap. Daar heeft men het eigene, op eigen bodem langs eigen leiddraden laten groeien; hier waren het steeds weer Hollandsch wantrouwen en Hollandsche bedilzucht, die verzoeken om autonomie als voorbarig ter zijde schoven.

Men ging in Indonesië begrijpen, dat alleen een gesloten front hiertegen verweer kon scheppen. Gingen de moties van 1918 nog slechts uit van een kleine progressieve minderheid in den Volksraad, in 1937 wordt de petitie Soetardjo door een meerderheid in den Volksraad aangenomen. Uit hoe verschillende motieven men ook voor de petitie stemde, hierover was men het eens: men wenschte niet langer uit Holland geregëerd te worden. De petitie vraagt slechts het bijeenroepen van een ronde-tafel-conferentie voor het vaststellen van den nieuwen status van Indonesië als een zelfstandig, gelijkberechtigd gebiedsdeel in het Nederlandsch imperium. Zij vraagt nog altijd hetzelfde als reeds in 1918 werd gevraagd en als tallooze malen door Nederland in het vooruitzicht werd gesteld, een vooruitzicht, dat telkens weer werd verschoven naar een verdere toekomst. Want, meende men in Holland, eerst moesten al die 60 millioen Indonesiërs, de meest wilde Papoea daarin begrepen, een zekeren graad van ontwikkeling hebben bereikt

en van rijpheid, voordat Indonesië zich zelf zou kunnen besturen. Alsof Nederland gewacht heeft totdat de Nederlander uit zijn binnenlanden het peil van ontwikkeling had bereikt waarop hij begripen kon welke zegeningen de evenredige vertegenwoordiging hem gebracht heeft!

In den Volksraad en daarbuiten werd aangedrongen, dat de samenwerking tusschen Holland en Indonesië op economisch gebied niet enkel een zaak van (Hollandsch) departementaal overleg zou zijn, maar dat Indonesië en Holland elkaar daarbij als zelfstandige onderhandelaren zouden ontmoeten. In de zitting van den Volksraad van Juli 1936 sprak de woordvoerder der P.E.B. (Politiek Economische Bond), een uiterst rechtsche groep in dat college, zijn teleurstelling erover uit, dat de Nederlandsche regeering in de door haar ingestelde commissie van advies nopens concrete uitbreiding van de economische samenwerking tusschen Nederland en Indië niet benoemd had een vertegenwoordiger van de inheemsche bevolking, noch een Indo-Europeaan, noch een Indo-Chinees. Zoo werd door den vertegenwoordiger van de Nederlandsche middenstand aangedrongen op eigen Indonesische consulaten in het buitenland.

De petitie Soetardjo gaat uit van de eenheid der bevolking van Indonesië, zooals die door het territoir wordt gevormd, zonder onderscheid van herkomst; eenheid van bevolking, uit hoe verscheiden bevolkingsgroepen die ook moge zijn samengesteld. Nog blijft Holland doof en behandelt Indonesië, waar het kan als een onmondig kind. In 1940 laten ten slotte Indische regeering en Volksraad duidelijk merken, dat zij gekend willen worden in de besprekingen over den precairen toestand waarin zoowel Nederland als Indonesië waren komen te verkeeren, met name tegenover Japan. Dit moest in 1940 nog aan de Nederlandsche regeering worden bijgebracht, dat zij in dezen niet voor, over en vèr van Indonesië had te beraadslagen en te beslissen!

Resumeerende kunnen wij dus vaststellen, dat er van de twee hierboven vermelde beginselen uit het

rapport der Herzieningscommissie van 1920 na twintig jaren nog niets is terecht gekomen. Tegen deze blijk-bare onmacht of onwil in van den Hollandschen wet-gever om in een imperiaal gedachte conceptie aan Indonesië de aan dit gebiedsdeel toekomende plaats in te ruimen, is het de groei van staat en maatschappij in Indonesië zelf geweest, die met steeds grooter aandrang toch in de nieuwe richting dreef. Zij her-innerde er steeds weer aan, eenerzijds, dat de regeling der interne aangelegenheden in Indonesië en door Indonesië zelf dient te geschieden, anderzijds, dat de Gouverneur-Generaal in zijn oude functie een ana-chronisme is. Het is eens nagegaan, dat deze func-tionaris, wil hij aan de roeping van het ambt, zoo-als grondwet en Indische staatsregeling dat kennen, voldoen, kennis moet hebben van minstens 50 zeer onderscheiden onderwerpen van modernen staats-zorg. Er is geen mensch ter wereld, die aan deze eischen kan voldoen. Hier moet de uitkomst zijn een Kabinet, dat den Landvoogd voorlicht, een „Gouverneur-Generaal in Rade”. Bovendien vereischt het ge-wicht van het gebiedsdeel en de plaats die het des-wege in het imperium inneemt, dat de Gouverneur-Generaal bestuursorgaan worde, onafhankelijk van een in den Haag zetelenden Minister van Koloniën.

Ook *de maatschappijvorm* van Indonesië is in de laatste ruim veertig jaren een geheel andere ge-worden. Voordien was er de tegenstelling van het Nederlandsche gouvernement en de Nederlandsche instellingen tegenover de inheemsche instellingen. Deze aanvankelijke tegenstellingen groeiden steeds meer naar elkaar en ronden zich tegelijkertijd te-zamen af uit de Hollandsche suprematie. De desa kwam als inheemsche instelling los uit haar isolement en liet de invloeden daarbuiten op zich inwerken; de van boven door Holland ingestelde lokale raden werkten naar binnen en beneden, door zich in het inheemsche leven zooveel als mogelijk in te voegen. Die drang tot het worden van iets eigen Indonesisch vindt men evenzeer bij de aanvankelijk zuiver Hol-

landsche instellingen op handels- en finantieel gebied. Handelshuizen en credietinstellingen, eerst niet meer dan filialen van Hollandsche hoofdkantoren zagen hun bestaan bedreigd wanneer zij niet ook dat hoofdkantoor naar Indonesië overplaatsten. In Indonesië zelf opgerichte handelsondernemingen knoopten haar betrekkingen met het buitenland, niet via Holland, maar rechtstreeks met Japan, China enz. De geheele maatschappij was dus voor den oorlog reeds gevorderd tot een zelfstandig Indonesië, dat zijn eigen economische en cultureele leven leidde en leiding gaf.

HOOFDSTUK III.

Conclusie en Desiderata. Reeds de laatste jaren voor het uitbreken van den oorlog was het duidelijk, dat de Rijksregeering alleen goed kon werken wanneer Indonesië niet alleen werd gehoord, maar wanneer Indonesië medewerkte en medebesliste. Indische regeering en Volksraad lieten steeds duidelijker gevoelen, dat zij gekend wilden worden in belangrijke besprekingen het geheele rijk betreffende.

In de dan volgende oorlogsjaren kòn Nederland niet meer voor het geheel optreden en beslissen, maar regelde en besliste Indonesië voor zich zelf. Indonesië heeft de volle consequentie van zijn oorlogsverklaring aanvaard en gedragen door alle leed en verschrikking heen eener Japansche bezetting... Nederland kon in deze jaren alleen naar buiten voor het geheele Rijk optreden omdat het zich gesteund wist door het zelfstandig beslissend Indonesië.

Nederland zou al stekeblind moeten zijn voor deze zonneklare werkelijkheden, wanneer het na den oorlog zou wenschen terug te keeren naar een status, die eenige gelijkenis zou vertoonen met de verhouding Indonesië—Nederland van vóór den oorlog. Nu Nederland in gebreke bleef en niet in staat was Indonesië in het wereldconflict bij te staan kan van eenige suprematie van Nederland in de toekomst geen sprake zijn. Maar bovenal heeft de

hierboven aangestipte gang van zaken van vóór den oorlog en van gedurende den oorlog duidelijk doen blijken, dat Indonesië een gelijkwaardig en gelijkgerechtigd deel is naast Nederland van het Nederlandsch imperium en dat beiden een gelijk aandeel toekomt in de regeling en beslissing der imperiale zaak.

Wij zagen in de voorafgaande hoofdstukken, dat de ontwikkeling van Indonesië anders verliep en verloopt dan men het in Hollandsche kringen, ook in de Indonesië meest welgezinde, pleegt voor te stellen. Dat vindt zijn oorzaak, doordat men te zeer bevangen is in de historischen ontwikkelingsgang, zooals men dien in West Europa van eigen en andere volken kent, waar de eenheid van bevolking groeide van stameenheid naar grootere eenheden en zoo eerst door den loop der tijden de territoriale eenheid vormde. Bij Indonesië is deze ontwikkelingsgang juist andersom. Hier is het territoir, het uitgangspunt voor het vormen van de volkseenheid: binnen de territoire grenzen van Indonesië worden de daarin levende heterogene bevolkingsgroepen tot een eenheid samengedrongen; zoowel en vooral door van buiten inwerkende krachten als door in wisselwerking daarmede ontstane inwendige krachten.

Uit dit verschil van inzicht in het historisch gebeuren is dan ook verklaarbaar, dat de ontwikkelingsgang van Indonesië geheel anders verloopt dan men zich in westersche kringen, zoowel uiterst links als uiterst rechts heeft voorgesteld. Uiterst links zag en ziet als eindfase dezer ontwikkeling een Indonesië los van Nederland; rechts een blijvende verhouding als van overheerscher tot overheerschte.

Wat echter, ook bij de meest vooruitstrevende uitingen, zelfs van een Nederlander, dien wij volgens onze opvattingen als Indonesisch burger rekenen, steeds nog ontbreekt, is het besef voor den dieperen zin van dat Indonesisch Burgerschap. Die Nederlander, die Indonesië toch als zijn tweede vaderland heeft gekozen en erkend, distantieert zich bij zijn beschouwingen over den toekomstigen status van

Indonesië, van dat Indonesische vraagstuk als van een vraagstuk dat hem zelf niet raakt. Dit maar half zien van het vraagstuk belet een volledige oplossing. Die Nederlander is immers naar onze visie geen europeesche Nederlander meer, hij staat daar veeleer tegenover en is als Indonesisch Burger de component van zijn Indonesische medeburgers van andere herkomst.

Een deel dier Indonesische medeburgers, het grootste deel, de autochthone bevolking, vond tot heden zijn exponent in de Nationale Beweging. Uit de conceptie van ons Indonesisch Burgerschap zal deze Nationale Beweging uitgroeien tot een Beweging die allen zal omvatten, zonder ethnisch onderscheid, die de Indonesische zaak als de hunne beschouwen. Uit deze ruime, dan waarlijk Nationale Beweging, zal straks de Nationale Vergadering worden bijeengeroepen, die de bestuursinrichting voor dit gebiedsdeel zal hebben uit te werken en vast te stellen.

Met de liquidatie van elk ras criterium zal dan ook het van de geboorte reeds levenslooze Nederlandsche Onderdaanschap van 1910 verdwenen zijn. Door de eenheid en gelijkheid van alle burgers binnen Indonesisch territoir en door het bewustzijn, dat zij elkaar aanvullen, zal dit nieuwe onderdaanschap dan uitgroeien tot het Nederlandsch-Indonesisch staatsburgerschap van het Nederlandsch imperium. Deze eenheid en gelijkheid van alle burgers in Indonesië zal de vrucht zijn van een „indianisatie”, die anders is dan wat men vroeger daaronder verstond. De goedwillende ethicus wilde daarmee aanduiden hoe door het geleidelijk aan steeds meer benoemen van autochthone Indonesiërs in verschillende ambten en beroepen de volledige rijpheid van Indonesië kon worden bevorderd. Thans verstaan wij onder indianisatie niet enkel het aanpassen van den autochthonen Indonesiër, van den Indo-europeaan, den Indo-Chinees, den Vreemden Oosterling, kortom van alle niet westerse Indonesische Burgers aan westerse maatschappijvormen, maar tevens het aanpassen, het incorpo-

reeren van den westerschen Indonesischen Burger in de Indonesische maatschappij, zoodat hij die geheel als de zijne beschouwt en aanvaardt. Zoo, elkaar aanvullend, vormen zij tezamen de eenheid door het territoir opgeroepen. Zoo ook, door het besef van elkaars componenten te zijn, wordt aan hen allen het besef bijgebracht, dat zij tezamen behooren tot een grootere eenheid: het Nederlandsche Gemeenebest. Deze eenheid en gelijkheid van alle burgers van dat Nederlandsche Gemeenebest staat stellig Koningin Wilhelmina voor oogen, wanneer Zij zich in Haar toespraken richt tot de bevolking van het geheele rijk. Ook hier vinden wij dus weer bij onze Vorstin begrip voor het nieuwe, een begrip, dat in zooveel andere kringen voor den oorlog nog ontbrak en dat wij door dit geschrift hopen te wekken.

Bij de formuleering der desiderata, welke vervuld moeten worden om te geraken tot een nieuw en hecht staatsgebouw voor het hereenigd Koninkrijk der Nederlanden stellen wij voorop, dat:

- A. de Kroon is het symbool van de eenheid van het Nederlandsche Gemeenebest.
- B. Dit Gemeenebest bestaat uit het gebiedsdeel in Europa, Nederland, het gebiedsdeel Indonesië en de gebiedsdeelen Suriname en Curaçao.
- C. Voor de vaststelling van de verhouding dier vier gebiedsdeelen tot het geheel en der deelen onderling, zooals die in een Rijksgrondwet zal worden vastgelegd, zal een ronde-tafel-conferentie worden bijeengeroepen. Hierbij zullen Indonesië en Nederland als zelfstandige en gelijkgerechtigde deelgenooten in het imperium samenspreken en besluiten.

Na dit te hebben vooropgesteld worden voor de plaats van Indonesië in het Nederlandsche Gemeenebest de volgende richtlijnen aangegeven:

- I. Indonesië is een deel van het Nederlandsch Gemeenebest.
- II. Indonesië vormt een politiek zelfstandige, nationale eenheid met één Indonesisch Burgerschap voor alle burgers zonder onderscheid van ras of herkomst.
- III. Alle inwendige aangelegenheden worden door Indonesië autonoom afgedaan, volgens een eigen grondwet en eigen landswetten.
- IV. Indonesië verkrijgt daartoe een eigen volksvertegenwoordiging met eigen, aan die volksvertegenwoordiging verantwoordelijke hoofden van departementen.
- V. Een Nationale Vergadering zal in Indonesië worden bijeengeroepen, welke zal beslissen op welke wijze zelfbestuur en zelfwetgeving zullen worden ingericht.
- VI. Imperiale aangelegenheden zullen behandeld worden door een Rijksregeering bestaande uit een Rijksraad en Rijksministers, in welken Rijksraad een gelijk aantal vertegenwoordigers van Indonesië als van Nederland zullen zitting hebben.

Voor den overgangstijd na den oorlog is het noodig, dat in de voorloopige Rijksregeering Indonesië vertegenwoordigd zij, terwijl bij de vredesconferentie als bij alle handelingen, die het imperium raken, aan Indonesië medezeggenschap worde toegekend.

Hiermede zijn wij gekomen aan het einde van ons vlugschrift.

Het heeft niet meer willen zijn dan het is: een vluchtig aanstippen der principieele lijnen waarlangs de herbouw van ons Koninkrijk zal moeten geschieden.

Zooals reeds aangekondigd, zal er, naar wij hopen,

weldra tijd en gelegenheid zijn ons standpunt breeder uiteen te zetten en zoover noodig nader te motiveeren. Wij hebben gemeend daarop niet te mogen wachten. De bevrijding is gekomen. Het volk van Nederland schudt het gehate juk van zich en strekt, vrij van de boeien der bezetting, de gekromde ledematen. Het is begeerig zijn herwonnen kracht in te zetten voor een taak die zijn geest en karakter ligt. Het wil deze nieuwe vrijheid nu ook brengen aan zijn broeders in Indonesië. Het wil samen met hen Nederland weer groot maken en gelukkig.

Leiden, April 1945.

VERBOND VAN INDONESISCHE BURGERS

Secretariaat I: Zoeterwoudsche Singel 89, Leiden

Secretariaat II: Kamerlingh Onneslaan 21, Leiden